

Коросташова І.М.

НОВЕ В МИТНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (АНАЛІЗ НОРМ МИТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ 2012 р.)

Ключові слова. Митне законодавство, об'єкти права інтелектуальної власності, захист прав, митний контроль, призупинення митного оформлення товарів, спрощена процедура знищення, Угода ТРИПС.

Вступ. Проголошений Україною курс на європейську інтеграцію вимагає від нашої держави утворення та функціонування національної системи охорони і захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні та регулювання правовідносин, що виникають в даній сфері, у межах спільного ринку інтелектуальної власності та розвитком міжнародної торгівлі.

Україною зроблено значні кроки на шляху до гармонізації вітчизняного законодавства щодо захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні із нормами Європейського Союзу (ЄС). В процесі підготовки України до вступу у Світову Організацію Торгівлі (СОТ) та після цієї важливої для України події, що відбулась у 2007 році, митне законодавство України зазнало суттєвих змін у напрямі розширення повноважень митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності правовласників охоронюваних законом прав на об'єкти інтелектуальної власності, шляхом надання митним органам України права «ex-officio» [1]. Суттєвих змін зазнало митне законодавство України, в тому числі і в частині захисту прав інтелектуальної власності у зв'язку з прийняттям у березні 2012 року нового Митного Кодексу України (№4495-VI) [2].

Постановка завдання. Мета цієї статті – аналіз нових норм Митного кодексу України 2012 (№4495-VI), що регламентують захист прав інтелектуальної власності, дослідження механізму дії цих норм в процесі їх реалізації митними органами.

Результати дослідження. Питання, що стосуються захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні досліджувались науко-

вцями і практиками: І.Власенко, В.Дробязко, В. Жаровим, Ю. Капіцею, О. Тропіною, Т.Шевельовою та ін.

Однак, питання, що стосуються нових норм митного законодавства та механізму їх дії, як то: безпрецедентне розширення кола об'єктів права інтелектуальної власності щодо яких митні органи України мають сприяти захисту прав інтелектуальної власності у разі переміщення через митний кордон України товарів, що містять такі об'єкти (ст.ст.397, 398 МК України); спрощеної процедури знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (ст.401 МК України) та ін.

Слід зазначити, що вимоги та рекомендації щодо застосування адміністративних процедур на митному кордоні з метою захисту прав інтелектуальної власності містяться в Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) 1994 року [3], що адмініструється СОТ.

Що стосується захисту прав інтелектуальної власності, то Угода ТРИПС вимагає від країн – членів СОТ встановлювати справедливий і рівний для всіх процедури захисту прав, і не є необґрунтовано обтяжливими, складними або затратними, а також не обмежуються в часі для прийняття дій. З огляду на характер шкоди, яка може бути завдана у разі, коли порушення прав інтелектуальної власності залишаються без уваги, Угода ТРИПС вимагає термінового вжиття засобів захисту прав, включаючи попередні або тимчасові заходи, без попереднього повідомлення підозрюваного порушника. Процедури повинні містити в собі гарантії, що рішення будуть прийматися на основі представлених сторонами доказів неупередженим суддею, який раціонально застосовує норми закону [с. 44, 4].

16 травня 2008 року набув чинності Протокол про приєднання України до Угоди про створення СОТ, який було підписано в Женеві 5 лютого 2008 року та ратифіковано Верховною Радою України 10 квітня 2008 року [5]. Будучи членом СОТ, Україна поступово імплементувала до національного законодавства норми пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності на митному кордоні, зокрема:

- Регламентом Комісії ЄС №1367/95. що містить положення про імплементацию Регламенту Ради (ЄЕС): № 3295/94 про засоби запобігання продажу для вільного обігу, експорту, реекспорту а також застосування процедури зупинення до підробленої чи піратської продукції ;

- Регламенту Комісії ЄС №2549/1999 про доповнення Регламенту (ЄС) № 1367/95, що містить положення про імплементацію Регламенту Ради (ЄС) № 3295/94 про засоби запобігання продажу для вільного обігу, експорту, реекспорту а також застосування процедури зупинення до підробленої чи піратської продукції;
- Регламенту Ради ЄС №1383/2003 щодо митних заходів стосовно товарів з підозрою на порушення певних прав інтелектуальної власності та заходів, що мають вживатися стосовно товарів, які порушують такі права [6].

Так, статтею ч.ч.2,3 ст.397 МК України 2012 (№4495-VI) [2] передбачено, що митний контроль та митне оформлення товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону та ввозяться на митну територію України. Заходи пов'язані з призупиненням митного оформлення, застосовуються митними органами щодо товарів, які ввозяться на митну територію України або вивозяться за її межі для вільного обігу. Винятки щодо застосування вказаних заходів передбачені ч.3 ст.397 МК України.

Реєстрація в митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, проводиться згідно ст.398 МК України та «Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 №646.

Отже, новий Митний кодекс України не містить конкретного переліку об'єктів права інтелектуальної власності, щодо яких митні органи сприяють захисту прав інтелектуальної власності, як це було передбачено у Митному кодексі України 2002 року [1], що означає, про адміністративні процедури на митному кордоні можуть бути застосовані митними органами до будь-якого об'єкті права інтелектуальної власності. При цьому єдиною вимогою до таких об'єктів є вимога, що такі об'єкти мають охоронятися відповідно до закону.

Слід зазначити, що кожен з існуючих видів об'єктів права інтелектуальної власності має свою специфіку, а як наслідок і певні особливості правової охорони.

У практичній діяльності мають певний досвід у здійсненні митного контролю та процедур призупинення митного оформлення стосовно товарів, що містять окремі об'єкти промислової власності, як то: торговельні марки (позначення, що дозволяють відрізнити товари одних виробників від товарів інших виробників) та промислові зразки

(результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання, тобто – форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу). Слід зазначити, що внаслідок специфіки вказаних об'єктів для виявлення ознак порушення прав інтелектуальної власності, інколи достатньо здійснити перевірку митних декларацій та документів поданих до митного оформлення, однак дуже часто є необхідним проведення митного огляду задекларованих товарів.

Слід сказати, що митні органи Російської федерації мають досвід у захисті прав інтелектуальної власності і стосовно географічних позначень, а також об'єктів авторського права і суміжних прав, можливість реєстрації яких у митному реєстрі України передбачалась Митним Кодексом України 2002 року, однак не отримало поширення в Україні на відміну від Росії. При цьому, контроль за переміщенням об'єктів авторського права та суміжних прав має бути аудіовізуальним.

Сьогодні, в Україні об'єктами права інтелектуальної власності, наявність яких має перевірятися митними органами під час переміщення товарів через митний кордон на підставі даних митного реєстру та за ініціативою митного органу за певних умов можуть бути: *корисні моделі* (результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології, тобто – продукт (пристрій, речовина) або процес у будь-якій сфері технології); *сорти рослин* (окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого з відомих ботанічних таксонів; *породи тварин* (створена внаслідок цілеспрямованої творчої діяльності група племінних тварин (порода, породний тип, лінія, сім'я тощо), яка має нові високі генетичні ознаки, що стійко передаються їх потомкам); *компонування (топографії) інтегральних мікросхем* (зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними) та ін.

Слід сказати, що внаслідок особливостей вказаних об'єктів права інтелектуальної власності існують певні проблеми, щодо їх виявлення та ідентифікації, тому перспективи реалізації норм митного законодавства в частині сприяння захисту прав інтелектуальної власності є на думку автора статті достатньо проблематичними.

Відповідно до Угоди ТРІПС необхідні мінімальні процедури захисту прав повинні дозволяти застосування ефективних дій, які спрямовані проти будь-якого правопорушення. Ці процедури повинні також стримувати подальші порушення прав і наділяти судові та адмі-

ністративні органи повноваженнями, що дозволяють зобов'язувати правопорушників компенсувати власнику прав інтелектуальної власності втрачені прибутки, витрати на юридичні послуги та інші нанесені збитки [с.44, 4].

Серед засобів захисту прав, які мають застосовуватися відповідно до Угоди ТРИПС: приписи (накази припинити порушення); конфіскація незаконно вироблених товарів і засобів їх виробництва; знищення або вилучення контрафактних товарів із цивільного обігу.

У статті 401 МК України втілена нова для національного митного законодавства норма, яка полягає в тому, що у разі призупинення за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, такі товари можуть бути знищені під митним контролем за спрощеною процедурою до розгляду судом справи про порушення прав інтелектуальної власності по суті за умови відсутності обмежень, встановлених відповідно до рішень інших уповноважених державних органів.

Слід зазначити, що спрощена процедура знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності може застосовуватися у разі призупинення митними органами за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Зазначена процедура може бути застосована у разі досудового врегулювання спору між власником контрафактного товару та правовласником об'єкта права інтелектуальної власності, права якого порушено, внаслідок переміщення такого товару через митний кордон України. Досудове врегулювання спору передбачене Господарсько-процесуальним кодексом України, може мати місце також за волевиявленням кожного з учасників правовідносин, що є правом особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує. Крім того, варіантом врегулювання такого спору може бути укладання мирової угоди між власником контрафактних товарів та правовласником ОПВ, права якого порушено до винесення судом рішення по суті спору у порядку ст.175, 306 Цивільно-процесуального кодексу України [7].

Застереженням щодо застосування спрощеної процедури знищення товарів є – обмеження встановлені рішеннями інших уповноважених державних органів.

Умовою застосування вказаної процедури є **письмова згода власника товарів** митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності на знищення цих товарів.

Письмова згода власника вищевказаного товару на його знищення за спрощеною процедурою, фактично - є визнанням ним факту порушення прав інтелектуальної власності і визнання статусу цих товарів, як - контрафактних.

У випадку надання такої згоди власником швидкопсувних товарів, може бути в більшій мірі обумовлено скоріше короткими термінами зберігання цих товарів та неможливістю здійснити їх митне оформлення протягом певного часу, як у зв'язку із застосуванням процедури призупинення митними органами, так і у випадку подання правовласником об'єкта права інтелектуальної власності позову до суду.

Відповідно до ч.2 ст. 401 МК України, така згода має бути надана на адресу митного органу правовласником об'єкта права інтелектуальної власності, права якого порушено внаслідок переміщення цих товарів через митний кордон, який несе відповідальність за надання митному органу недостовірної інформації (наприклад, пов'язаної із наявністю прав на ОПІВ або згодою власника товарів на їх знищення, тощо).

Знищення контрафактного товару за спрощеною процедурою передбачає поміщення контрафактних товарів у митний режим знищення або руйнування, передбачений ст.175 МК України й відповідно до умов визначених ч.2 ст.176 МК України.

Витрати що пов'язані з поміщенням вказаних товарів у зазначений режим, а також відповідальність, пов'язана з таким поміщенням - покладаються на правовласника ОПІВ.

Митна декларація заявлена у митний режим знищення або руйнування подається власником товарів, митне оформлення яких було призупинено або уповноваженою ним особою. Попередньо подана митна декларація підлягає відкликанню.

Слід зазначити, що перед знищенням товарів відповідно до ч.4 ст.401 МК України та в порядку, передбаченому ст.356 МК України, відбираються їх зразки, які зберігаються митним органом протягом року в таких умовах, щоб вони могли бути доказом, прийнятними в судових процедурах, де може бути необхідним їх використання.

За 10 робочих днів до закінчення строку зберігання зразків, відібраних для зберігання згідно з частиною четвертої статті 401 МК

України, митний орган направляє правовласнику засобами факсимільного та/або електронного зв'язку повідомлення про закінчення строку зберігання зразків та необхідність відшкодування витрат, пов'язаних із зберіганням та знищенням зразків. Відшкодування витрат митного органу здійснюється в порядку, встановленому законодавством.

Після фактичного знищення товарів за спрощеною процедурою, а також знищення їх зразків після закінчення строків зберігання митним органом, складається акт затвердженої форми, який підписується посадовою особою митного органу, правовласником та власником товару.

У разі відсутності правовласника або власника товарів або їх відмови підписати вищезазначений акт посадова особа митного органу робить про це відповідний запис у акті.

Слід звернути увагу, на те, що зазначена норма є заохочувальною, оскільки, надання власником товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, згоди на знищення цих товарів за спрощеною процедурою та за умови їх фактичного знищення, згідно ч.7 вказаної статті, автоматично звільняє власника таких товарів від адміністративної відповідальності за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності, передбаченої статтею 476 цього Кодексу, а як наслідок і від застосування до цієї особи штрафних санкцій у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Застосування вказаної норми можливе тільки до того часу, коли особа, що перемістила через митний кордон України товари з порушенням прав інтелектуальної власності, ще не притягнута судом до адміністративної відповідальності за ст.476 МК України «Переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності». Санкція ст.476 МК України передбачає стягнення з винної особи штрафу у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів, що переміщуються з порушенням прав інтелектуальної власності.

Отже, у разі застосування цієї норми, особа, що перемістила товари з порушенням прав інтелектуальної власності не вважається порушником і до неї не застосовуються штрафні санкції.

Аналогічна процедура у країнах ЄС впроваджена Регламентом Ради ЄС №1383/2003 щодо митних заходів стосовно товарів з підо-

зрою на порушення певних прав інтелектуальної власності та заходів, що мають вживатися стосовно товарів, які порушують такі права [с.827, 6] і досить часто застосовується. Для того щоб ця норма набула ефективності в Україні, є необхідним проведення відповідних роз'яснень серед суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки. Аналіз низки нових норм Митного кодексу України 2012 року, що регламентують захист прав інтелектуальної власності, дозволив виявити коло проблемних питань щодо їх реалізації в практичній діяльності митних органів, а також дослідити закладений законодавцем механізм сприяння захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні в умовах розвитку міжнародної торгівлі та наближення до ЄС. Викладені автором статті положення норм митного законодавства щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності будуть корисними для практичної діяльності митних органів, а також подальших наукових досліджень у цій галузі.

Список літератури

1. Митний кодекс України. Бюлетень законодавства і юридичної практики України №12. – 2007. – Митна справа в Україні. – 384 с.;
2. Митний кодекс України 2012 [Електронний ресурс] // Ліга-Закон Еліт 8.2.2 [Електронний ресурс]: база нормативно-правових документів/ Інформаційно-аналітичний центр "Ліга". – Електрон. дані. – К., 2012. - Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua /search/law/>, платний;
3. Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС). Результати Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів: Тексти офіційних документів. К.: «Вимір», Секретаріат Міжвідомчої комісії з питань вступу до СОТ, 1998. – С.336-370.
4. Доріс Лонг патриція Рей, Жаров В.О., Шевельова Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування . Практичний посібник. – К.: «К.І.С.» 2007. -448 с.
5. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Угоди про створення СОТ» N 250-VI від 10.04.2008, ВВР, 2008, N 23, ст.213.
6. Капіца Ю.М. Право інтелектуальної власності Європейського союзу та законодавство України: - К.: Слово, 2006. - 1101 с.;
7. Цивільний процесуальний кодекс України N 1618-IV (1618-15) від 18.03. 2004. - ВВР, 2004, N 40-41, 42, ст.492.